

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล : ศึกษากรณีการตรวจสอบทรัพย์สิน ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อการบังคับคดี¹

รัชนิกร ชาวดง²

การบังคับคดี (enforcement of judgments) เป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นกลไกที่ทำให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเกิดผลในทางปฏิบัติและมีผลบังคับทางกฎหมายอย่างแท้จริง กล่าวคือ แม้ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฝ่ายหนึ่งชำระหนี้หรือส่งมอบทรัพย์สิน แต่อีกฝ่ายอาจไม่ยินยอมปฏิบัติตาม โดยสมัครใจ จึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการบังคับคดีตามกฎหมายเพื่อให้เกิดผลตามคำพิพากษานั้น กฎหมายว่าด้วยการบังคับคดีในประเทศไทยมีพัฒนาการมายาวนาน โดยเฉพาะหลังจกมีการตรา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 ซึ่งได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับคดีไว้อย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่มาตรา 271 เป็นต้นไป โดยกำหนดให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอบังคับคดีได้ เช่น การยึดทรัพย์อายัดทรัพย์ หรือการสั่งให้ลูกหนี้เปิดเผยทรัพย์สินของตน ซึ่งกลไกเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่ออำนวยความสะดวกแก่เจ้าหนี้ที่ได้รับคำพิพากษาให้มีสิทธิในทรัพย์สินหรือเงินตามที่ควรได้รับ เมื่อเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ก็สามารถใช้สิทธิในการยึด อายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ ซึ่งการบังคับคดีถือเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการบังคับคดีให้เกิดผลตามคำพิพากษา ภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาในคดีแพ่งหรือเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ตามคำพิพากษาย่อมมีอำนาจในการร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีให้แก่ตน โดยขอให้ศาลมีคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษานำมาขายทอดตลาด นำเงินมาชำระหนี้ให้แก่ตนได้³ แต่ทั้งนี้กระบวนการในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาย่อมต้องเริ่มต้นด้วยตั้งแต่การสืบหาทรัพย์สินอันเป็นของลูกหนี้ ไปจนถึงการสืบค้นข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อให้ทราบถึงการมีหรือเป็นเจ้าของแห่งกรรมสิทธิ์เหล่านั้น ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการ ซึ่งเอกชนจำเป็นต้องดำเนินการด้วยตนเอง ดังนั้นจึงอาจไม่ได้รับความสะดวกหรือความช่วยเหลือจากภาครัฐ สำหรับการขอข้อมูลที่อาจเป็นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จนกระทั่งทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่อาจทราบได้ว่าลูกหนี้ตามคำ

¹ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล : ศึกษากรณีการตรวจสอบทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อการบังคับคดี โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาคือ รองศาสตราจารย์สุชสมัย สุทธิบัติ และคณะกรรมการสอบ คือ ศาสตราจารย์พิเศษ ปัญญา สุทธิบัติ และรองศาสตราจารย์ประเทือง นิยผล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต โครงการศึกษากฎพิเศษหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาเขตบางนา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

³ กรมบังคับคดี. (2561). *ความรู้เกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง*. กรุงเทพฯ: กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม.

พิพากษามีทรัพย์สินใดเป็นของตนเองบ้าง เนื่องจากไม่ได้รับการอำนวยความสะดวกหรือความช่วยเหลือจากภาครัฐสำหรับการดำเนินการสืบทรัพย์เพื่อบังคับคดี เนื่องจากเมื่อสังคมเข้าสู่ยุคของข้อมูลข่าวสารและสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลได้รับการคุ้มครองมากขึ้น ทั้งในระดับชาติและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะภายหลังการประกาศใช้ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 ทำให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับขอบเขตการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลในกระบวนการบังคับคดี เช่น การเปิดเผยข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ หรือการเข้าถึงข้อมูลทางการเงิน จึงเป็นประเด็นทางกฎหมายที่ควรศึกษาอย่างลึกซึ้งถึงความสมดุลระหว่างสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลและสิทธิในการได้รับความยุติธรรมของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 ได้กำหนดหลักการสำคัญในการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล โดยต้องอาศัยฐานทางกฎหมายอันชอบธรรม และต้องไม่เกินความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ในการประมวลผลข้อมูล⁴ กฎหมายดังกล่าวเป็นการยกระดับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลสามารถถูกรวบรวมและใช้งานได้อย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดข้อขัดแย้งกับกลไกการบังคับคดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบทรัพย์สินของลูกหนี้ เนื่องจากเจ้าหนี้และเจ้าพนักงานบังคับคดีจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลส่วนบุคคลในการติดตามทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อให้สามารถดำเนินการบังคับคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁴ ขณะเดียวกัน ลูกหนี้บางรายอาจยกข้ออ้างเรื่องสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อหลีกเลี่ยงการเปิดเผยข้อมูลทรัพย์สิน ซึ่งยิ่งทำให้กลไกการบังคับคดีอ่อนแอลง และกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษาต้องการศึกษาถึง **“ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล : ศึกษากรณีการตรวจสอบทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อการบังคับคดี”** เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาของหัวข้อดังกล่าวในแต่ละประเด็นปัญหา เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่สามารถช่วยลดภาระของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา อันถือว่าเป็นเจ้าหนี้ที่สามารถบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมาย โดยไม่มีกฎหมายใดขัดหรือแย้งหรือปิดกั้น โอกาสสำหรับการบังคับคดีของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งผู้ศึกษาทำการศึกษาประเด็นปัญหาดังกล่าว 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 : ปัญหาการขัดกันระหว่างสิทธิในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหนี้ตามคำพิพากษากับอำนาจของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการตรวจสอบทรัพย์สิน ในกระบวนการบังคับคดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิที่จะดำเนินการเพื่อให้ตนได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งรวมถึงการขอให้ศาลสั่งให้ลูกหนี้แสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตนตามมาตรา 292 แห่ง

⁴ จิตรภัทร พัฒนจักร. (2565). "ข้อมูลส่วนบุคคลกับกระบวนการบังคับคดี." *วารสารกฎหมายและการเมือง*, 8(2), หน้า 117.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง⁵ และในบางกรณี ศาลอาจอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ยื่นคำร้องขอให้มีการตรวจสอบทรัพย์สินของลูกหนี้จากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ธนาคาร กรมที่ดิน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม การที่เจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหนี้ เช่น ข้อมูลบัญชีธนาคาร แห่่งรายได้ รายการครอบครองทรัพย์สิน หรือแม้กระทั่งข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลใกล้ชิดของลูกหนี้ อาจเข้าข่ายเป็นการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งบัญญัติให้การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลต้องกระทำโดยมีฐานทางกฎหมายชัดเจน หรือได้รับความยินยอมอย่างชัดแจ้งจากเจ้าของข้อมูล⁶ ทั้งนี้ มาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้บัญญัติข้อยกเว้นที่อนุญาตให้สามารถประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอม หากเป็นการจำเป็นเพื่อการปฏิบัติตามกฎหมาย หรือเพื่อกิจการสาธารณะ เช่น การดำเนินคดีหรือการบังคับตามคำพิพากษา⁷ อย่างไรก็ตาม ฐานทางกฎหมายดังกล่าวยังคงมีความคลุมเครือในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะในกรณีที่เจ้าหน้าที่มีใช้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และมีได้รับความร่วมมือจากผู้ถือครองข้อมูล เช่น สถาบันการเงินหรือหน่วยงานราชการ ซึ่งมักอ้างถึงความจำเป็นในการรักษาความลับของข้อมูลตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล⁸

สถานการณ์ดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึง “ความขัดกันของสิทธิ” (Conflict of Rights) ระหว่างสิทธิของเจ้าหน้าที่ในการได้รับการชำระหนี้ตามกระบวนการยุติธรรม กับสิทธิของลูกหนี้ในความเป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลและการได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย สถานการณ์เช่นนี้ไม่ได้มีคำตอบตายตัวว่า ฝ่ายใดควรได้รับความคุ้มครองมากกว่า แต่ต้องพิจารณาโดยใช้หลักแห่งความได้สัดส่วน (Proportionality Principle) ในการถ่วงดุลสิทธิของทั้งสองฝ่าย⁹ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย กล่าวคือ กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลยังขาดบทบัญญัติที่ชัดเจนเฉพาะเจาะจงว่าการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีของเจ้าหน้าที่สามารถกระทำได้ที่ภายใต้เงื่อนไขใด ส่งผลให้กระบวนการเข้าถึงข้อมูลต้องผ่านขั้นตอนทางศาลที่ซับซ้อน ใช้เวลา และก่อภาระค่าใช้จ่ายให้แก่เจ้าหน้าที่ ซึ่งสวนทางกับหลักความรวดเร็วและ

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 292 บัญญัติว่า “เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินมาส่งต่อศาล...”

⁶ กิตติศักดิ์ ปรีกดี, *กฎหมายว่าด้วยข้อมูลส่วนบุคคล* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2565), หน้า 82.

⁷ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562, มาตรา 24(6).

⁸ จิตรภัทร พัฒนจักร, “ข้อมูลส่วนบุคคลกับกระบวนการบังคับคดี,” *วารสารกฎหมายและการเมือง* 8, ฉบับที่ 2 (2565): 117.

⁹ ทพสุทิน วงศ์กำแหง, “สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลกับสิทธิในการได้รับความยุติธรรม: ศึกษาการถ่วงดุลทางกฎหมาย,” *วารสารนิติศาสตร์ปริทัศน์* 15, ฉบับที่ 1 (2566): 51.

ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง¹⁰ จากข้อเท็จจริงข้างต้น จึงเห็นได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ตามกระบวนการบังคับคดีภายใต้กรอบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลยังมีความไม่แน่นอนทางกฎหมาย อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อสิทธิของเจ้าหนี้ และอาจทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่บรรลุวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง

ประเด็นที่ 2 : ปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตอำนาจของศาลและเจ้าพนักงานบังคับคดีในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหนี้ ยังคงเป็นปัญหาด้านความชัดเจนของกฎหมายเนื่องจากยังไม่มีกฎหมายชัดเจนและยังไม่มิกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถขอข้อมูลจากหน่วยงานรัฐหรือเอกชน เช่น ธนาคาร สรรพากร หรือกรมที่ดิน ได้มากน้อยเพียงใด โดยไม่ละเมิดกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล อีกทั้งยังไม่มีแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานว่าหน่วยงานต่าง ๆ จะต้องให้ความร่วมมือหรือไม่ เนื่องจากแม้ในกระบวนการบังคับคดีแพ่ง ศาลมีอำนาจตามมาตรา 292 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้สั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเปิดเผยรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่อศาลหรือเจ้าหนี้เพื่อการบังคับคดี¹¹ อย่างไรก็ตาม ขอบเขตของอำนาจนี้ยังไม่ครอบคลุมถึงการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล ภายนอกที่เก็บไว้ในหน่วยงานของรัฐหรือสถาบันการเงิน เช่น รายละเอียดบัญชีธนาคาร รายได้ หรือข้อมูลครอบครัวที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจถือเป็นข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้ พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562¹² สำหรับเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ร.บ. วิธีพิจารณาความแพ่ง กำหนดอำนาจไว้อย่างชัดเจน เช่น ยึดทรัพย์ อาศัยสิทธิเรียกร้อง หรือออกคำสั่งห้ามโอนทรัพย์สินชั่วคราว¹³ แต่ไม่กำหนดให้อำนาจในการขอเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลจากบุคคลภายนอกหรือหน่วยงานที่ถือครองข้อมูลโดยตรง จึงทำให้เมื่อต้องการข้อมูลดังกล่าว เจ้าหนี้หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องดำเนินการผ่านกระบวนการขอศาลอนุมัติอีกทอดหนึ่ง ซึ่งซับซ้อนและใช้เวลากฎหมายการสืบทรัพย์สินย้อนหลัง เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจร้องขอให้ลูกหนี้เปิดเผยข้อมูลย้อนหลังไปหนึ่งปี เช่น การชำระหนี้ให้บุคคลใกล้ชิด¹⁴ กระจ่างนั้น การขอข้อมูลนี้ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากลูกหนี้หรือหน่วยงานที่ถือครองข้อมูล กฎหมายจึงยังไม่ชัดเจนว่าศาลสามารถสั่งให้เปิดเผยข้อมูลดังกล่าวได้โดยตรงหรือไม่ อีกทั้งยังไม่มีมาตรการบังคับให้ถ้าไม่มีความเห็นชอบ

¹⁰ สุธีรา ทวีชัยการ, “การขอข้อมูลทรัพย์สินลูกหนี้กับข้อจำกัดทางกฎหมาย,” *วารสารกฎหมายธรรมศาสตร์* 52, ฉบับที่ 1 (2566): 90.

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 292 (“ศาลอาจมีคำสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินมาส่งศาลหรือต่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา”)

¹² กิตติศักดิ์ ปรกติ, *กฎหมายว่าด้วยข้อมูลส่วนบุคคล* (กทม.: วิญญูชน, 2565), หน้า 82–83.

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296–300 (อำนาจยึด อาศัย และออกคำสั่งห้ามโอนทรัพย์สินชั่วคราว)

¹⁴ วิชาญ กิตติรัตนพันธ์, *ปัญหาของมาตรการการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษา* (ปริญาญุชฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564), หน้า 45–46.

ปัญหานี้นำไปสู่ข้อถกเถียงเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย กล่าวคือ อำนาจที่ระบุไว้อย่างจำกัดใน พ.ร.บ. ควบคุมกับความต้องการข้อมูลซึ่งอาจจะเมิดสิทธิส่วนบุคคล ทำให้เกิดความไม่แน่นอนว่าเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการใดได้บ้างโดยไม่สิ้นสุดภายใต้กรอบกฎหมาย หากขาดฐานอำนาจชัดเจนหรือการยินยอมจากเจ้าของข้อมูล สิ่งนี้ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในการเข้าถึงทรัพย์สินจริง และอาจลดประสิทธิภาพของกระบวนการบังคับคดีแพ่ง

ประเด็นที่ 3 : ปัญหาการไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการบังคับคดี แม้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 จะมีข้อยกเว้นในการใช้ข้อมูลโดยไม่ต้องขอความยินยอม เช่น เพื่อประโยชน์สาธารณะหรือการใช้สิทธิเรียกร้องทางกฎหมาย (มาตรา 24) แต่ยังไม่มีการตีความที่แน่ชัดว่ากระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินในชั้นบังคับคดีเข้าข่ายข้อยกเว้นดังกล่าวหรือไม่ ส่งผลให้เกิดความคลุมเครือในการปฏิบัติ และส่งผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในกระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อการบังคับคดี

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวผู้ศึกษาวิเคราะห์จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับกรณีการศึกษาตามหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงได้ผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ทำการศึกษา ดังนี้

1. วิเคราะห์ปัญหาการขัดกันระหว่างสิทธิในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหนี้ตามคำพิพากษา กับอำนาจของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในการตรวจสอบทรัพย์สิน

การบังคับคดีภายใต้กฎหมายไทยตั้งอยู่บนหลักการว่าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาพึงได้รับการชำระหนี้ตามคำพิพากษาโดยชอบ ซึ่งเป็นกลไกที่รองรับโดย พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 และบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยการบังคับคดี และการยึดอายัด หรือสืบทรัพย์สินของลูกหนี้ผ่านเจ้าพนักงานบังคับคดี อย่างไรก็ดี เมื่อสังคมไทยกำหนดมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเป็นระบบโดย พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ความตึงเครียดเชิงบรรทัดฐานจึงปรากฏชัดเจนระหว่าง “สิทธิในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหนี้ตามคำพิพากษา” ตามที่ปรากฏในมาตรา 6 มาตรา 24 และมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว กับ “อำนาจตามกฎหมายเพื่อการสืบทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานบังคับคดี” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 274 และมาตรา 275 ซึ่งต่างได้รับการคุ้มครองหรือรองรับโดยกฎหมายระดับพระราชบัญญัติทั้งคู่ และสัมพันธ์กับหลักสิทธิมนุษยชนใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 32 การคุ้มครองข้อมูลและสิทธิส่วนบุคคล ในมิติสิทธิในความเป็นส่วนตัวและสิทธิในทรัพย์สินของเอกชน (อันเป็นที่มาของคำพิพากษา/คำสั่งให้ชำระหนี้ที่ต้องบังคับคดี) ในแง่ของ “อำนาจในการตรวจสอบและบังคับคดี” ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้กำหนดโครงสร้างให้ศาลมีอำนาจกำหนดวิธีการบังคับคดีและให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการยึด อายัด หรือสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่น โครงสร้างอำนาจภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พุทธศักราช 2560 ซึ่งยับยั้งศาลในการ

กำกับวิธีการบังคับคดีและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสืบหาทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องที่อาจยึดหรืออายัดได้ (เช่น เงินฝาก สิทธิเรียกร้องต่อบุคคลภายนอก) รวมทั้งกระบวนการวิธีการยึดและอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ที่บัญญัติไว้เป็นหมวดหมู่ในส่วนบังคับคดีของประมวลฯ ดังปรากฏในเอกสารอธิบายและคู่มือเชิงปฏิบัติของหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมและกรมบังคับคดี ซึ่งสะท้อนบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ เกี่ยวกับการยึด อายัด และแจ้งบุคคลภายนอกผู้เกี่ยวข้องให้ถือปฏิบัติ (เช่น ช่วงมาตราที่กล่าวถึง “การยึดทรัพย์สิน” และ “การอายัดสิทธิเรียกร้อง” ในทางกลับกัน “ขอบเขตการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อสืบทรัพย์สิน” ถูกกำกับอย่างเข้มโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ตามมาตรา 27¹⁵ ซึ่งวางหลัก (ก) การจำกัดวัตถุประสงค์ (purpose limitation) และความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ของการประมวลผล (necessity) (ข) ฐานทางกฎหมายของการประมวลผลโดยไม่ต้องขอความยินยอมตามมาตรา 24 (เช่น เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ หรือเพื่อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายที่เหนือกว่าสิทธิของเจ้าของข้อมูล) และ (ค) หน้าที่การรักษาความมั่นคงปลอดภัยและมาตรการป้องกันตามมาตรา 37 ตลอดจนสิทธิของเจ้าของข้อมูลในการคัดค้าน ขอให้ลบ หรือจำกัดการใช้ข้อมูลในบางกรณี ซึ่งต้องถ่วงดุลกับฐานกฎหมายที่ผู้ควบคุมข้อมูลยกขึ้นอ้าง ทั้งนี้ พระราชบัญญัติดังกล่าวยังรับรองข้อยกเว้นเชิงสถาบันเกี่ยวกับการใช้อำนาจขององค์กรบางประเภท และย้ำให้การจำกัดสิทธิสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องมีความจำเป็นและได้สัดส่วนตามหลักกฎหมายมหาชนไทย

จากโครงสร้างกฎหมายทั้งสองเส้นบน จึงเกิดปัญหาทางกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกันสำคัญอย่างน้อยสามประการดังนี้

ประการแรก คือ ประเด็น “ฐานทางกฎหมายของการขอและใช้ข้อมูลเพื่อสืบทรัพย์สิน” ในทางปฏิบัติ ผู้ที่มีบทบาทประมวลผลข้อมูลมีทั้ง (ก) เจ้าพนักงานบังคับคดี ในฐานะหน่วยงานของรัฐที่ใช้อำนาจตามกฎหมาย และ (ข) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งต้องนำข้อมูลไปยื่นขอต่อศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อให้เกิดการยึด/อายัด ข้อเท็จจริงคือ ฐานที่ “เหมาะสม” ภายใต้อำนาจพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ย่อมแตกต่างกัน โดยสำหรับเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นฐาน “จำเป็นเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ” และ “การปฏิบัติตามกฎหมาย” มีน้ำหนักมากกว่า ส่วนสำหรับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

¹⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มาตรา 27 ห้ามมิให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล โดยไม่ได้ ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

เว้นแต่เป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่เก็บรวบรวมได้โดยได้รับยกเว้น ไม่ต้องขอความยินยอมตาม [มาตรา 24](#) หรือ [มาตรา 26](#)

บุคคลหรือนิติบุคคลที่ได้รับข้อมูลส่วนบุคคลมาจากการเปิดเผยตามวรรคหนึ่ง จะต้องไม่ใช่หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ที่ได้แจ้งไว้กับผู้ควบคุมข้อมูล ส่วนบุคคลในการขอรับข้อมูลส่วนบุคคลนั้น

ในกรณีที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้รับยกเว้น ไม่ต้องขอ ความยินยอมตามวรรคหนึ่ง

ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องบันทึกการใช้หรือเปิดเผยนั้นไว้ในรายการ ตาม [มาตรา 39](#)

มักต้องอาศัยฐาน “ประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย” ของตนในการรวบรวมและยื่นข้อมูลต่อศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 274 และมาตรา 275¹⁶ โดยต้องผ่านการทดสอบถ่วงดุลกับสิทธิความเป็นส่วนตัวของลูกหนี้ ทั้งหมดนี้ต้องปฏิบัติภายใต้หลักการแจ้งวัตถุประสงค์ ความจำเป็น และการเก็บเท่าที่จำเป็น (data minimization) ตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มิใช่การเปิดเผยเชิงกว้างหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นที่ไม่เกี่ยวกับการบังคับคดี

ประการที่สอง คือ ประเด็น “ขอบเขตอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กับข้อจำกัดตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ในการเข้าถึงข้อมูลจากบุคคลภายนอก” การอาศัยสิทธิเรียกร้องและการยึดทรัพย์บ่อยครั้งต้องพึ่งพาข้อมูลจากสถาบันการเงิน กรมที่ดิน หรือหน่วยงานรัฐอื่น ๆ การที่บุคคลภายนอกส่งมอบข้อมูลแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี/ศาลจึงพึ่งพาคำสั่งหรือหมาย

¹⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 274 ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ชำระหนี้ (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้มีการบังคับคดีโดยวิธียึดทรัพย์สิน อาศัยสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่นตามบทบัญญัติแห่งภาคนี้ภายในสิบปีนับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง และถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินหรืออาศัยสิทธิเรียกร้องใดไว้ หรือได้ดำเนินการบังคับคดีโดยวิธีอื่นไว้บางส่วนแล้วภายในระยะเวลาดังกล่าว ก็ให้ดำเนินการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่นนั้นต่อไปจนแล้วเสร็จได้

ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งกำหนดให้ชำระหนี้เป็นงวด เป็นรายเดือน หรือเป็นรายปี หรือกำหนดให้ชำระหนี้เป็นอย่างใดในอนาคด ให้นับระยะเวลาสิบปีตามวรรคหนึ่งตั้งแต่วันที่หนึ่งตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอาจบังคับให้ชำระได้

ถ้าสิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นการให้ชำระเงิน ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง บุคคลซึ่งได้รับโอนหรือรับช่วงสิทธิตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นมีอำนาจบังคับคดีตามความในหมวด 2 การบังคับคดีในกรณีที่เป็นหนี้เงิน หรือหมวด 3 การบังคับคดีในกรณีที่ให้ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง แล้วแต่กรณี โดยการร้องขอต่อศาลเพื่อเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป

มาตรา 275 ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะขอให้มีการบังคับคดี ให้ยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลให้บังคับคดีโดยระบุให้ชัดเจนซึ่ง

- (1) หนี้ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษายังมิได้ปฏิบัติตามคำบังคับ
- (2) วิธีการที่ขอให้ศาลบังคับคดีนั้น

ในระหว่างที่ศาลยังมิได้กำหนดวิธีการบังคับคดีตามที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีคำขอตามวรรคหนึ่ง ถ้ามีเหตุจำเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลให้มีคำสั่งกำหนดวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของตนไว้ก่อนก็ได้ และถ้าศาลเห็นสมควร จะมีคำสั่งอนุญาตโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาอาจยื่นคำขอโดยพลันให้ศาลยกเลิกคำสั่งอนุญาตดังกล่าวได้ คำขอเช่นว่านี้อาจทำเป็นคำขอฝ่ายเดียวโดยได้รับอนุญาตจากศาล และถ้าศาลเห็นสมควรจะมีคำสั่งยกเลิกคำสั่งอนุญาตนั้น โดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ คำสั่งของศาลตามวรรคนี้ให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งคุ้มครองประโยชน์ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษตามวรรคสองแล้ว คำสั่งนั้นยังคงมีผลต่อไปเท่าที่จำเป็นเพื่อปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

บังคับคดีเป็นหลัก ซึ่งทำให้การประมวลผลข้อมูลอยู่ในกรอบ “ขอบด้วยกฎหมายและจำเป็นตามหน้าที่ของรัฐ” อย่างไรก็ตาม หากเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างเอกชนกับเอกชน (เช่น เจ้าหน้าที่รวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหนี้จากบุคคลที่สามโดยไม่มีคำสั่งศาล) จะเสี่ยงต่อการฝ่าฝืนหลักแจ้งให้ทราบและหลักจำกัดวัตถุประสงค์ เว้นแต่เจ้าหน้าที่จะแสดงฐานกฎหมายที่ชัดเจนและได้สัดส่วนเพียงพอ ทั้งนี้ แนวปฏิบัติของหน่วยงานตุลาการและกรมบังคับคดีที่เผยแพร่ในคู่มือการปฏิบัติงานยังสะท้อนว่ากลไกหลักควรเดินผ่านกระบวนการวิธีตามประมวลฯ (หมายบังคับคดี คำสั่งศาล หนังสือเรียก) ไม่ใช่การขอข้อมูลโดยตรงนอกกรอบคดี เพื่อลดความเสี่ยงด้านข้อมูลส่วนบุคคล

ประเด็นที่สาม คือ ประเด็น “มาตรการคุ้มครอง ความมั่นคงปลอดภัย และความโปร่งใส” แม้การสืบทรัพย์จะเป็นกิจกรรมเพื่อบรรลุคำพิพากษา แต่ผู้ควบคุมข้อมูล (ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน) ยังคงมี “หน้าที่” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ในการจัดให้มีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม การบันทึกการเข้าถึงและการเปิดเผย การกำหนดวงจำกัดผู้มีอำนาจเข้าถึง และการเก็บรักษาข้อมูลเท่าที่จำเป็นต่อระยะเวลาอันสมควร ตลอดจนการตอบสนองต่อสิทธิของเจ้าของข้อมูลในกรอบที่ไม่ขัดต่อคำสั่งศาลหรือภารกิจของรัฐ ข้อกำหนดเชิงหลักการเหล่านี้ปรากฏในเอกสารทางการเกี่ยวกับบทบัญญัติและคำอธิบายของ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งชี้ว่าการจำกัดสิทธิจะขอบด้วยกฎหมายได้ก็ต่อเมื่อผ่านการทดสอบความจำเป็นและความเป็นสัดส่วนและมีมาตรการคุ้มครองที่เหมาะสม ไม่ใช่การเข้าถึงข้อมูลโดยกว้างขวางเกินกว่าความจำเป็นของคดี

ดังนั้นหากมีกรณีการจัดทำ (1) การกำหนดแบบแผนหนังสือ/คำร้อง/คำสั่งที่ระบุวัตถุประสงค์และฐานกฎหมายอย่างชัดเจนเมื่อจะเข้าถึงข้อมูลจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอก (2) การจำแนกบทบาท “ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล” และ “ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล” ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่การบังคับคดี เพื่อจัดวางหน้าที่ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ให้ถูกฝ่าย และ (3) การทำคู่มือปฏิบัติที่เชื่อมโยงบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกับข้อกำหนดตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 อย่างเป็นเอกภาพ ซึ่งหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมได้เริ่มจัดทำแนวปฏิบัติและคู่มือไว้แล้วในบางส่วน แต่ยังมีพื้นที่ให้ยกระดับมาตรฐานให้สอดคล้องหลักความได้สัดส่วนและความจำเป็นมากยิ่งขึ้นในภารกิจสืบทรัพย์ของรัฐและเอกชนผู้เกี่ยวข้อง

2. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตอำนาจของศาลและเจ้าพนักงานบังคับคดีในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหนี้

จากการวิเคราะห์พบว่า ปัญหาเรื่องขอบเขตอำนาจของศาลและเจ้าพนักงานบังคับคดีในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหนี้เกิดจาก “ความไม่สอดคล้องและขาดกลไกเชื่อมโยงระหว่างกฎหมายสองระบบ” ได้แก่ ระบบกฎหมายว่าด้วยกระบวนการพิจารณาความแพ่งและการบังคับคดี กับระบบกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งต่างมีเป้าหมายและหลักการเฉพาะตน กล่าวคือ กฎหมายบังคับคดีมุ่งคุ้มครองสิทธิของเจ้าหน้าที่ให้ได้รับชำระหนี้โดยรวดเร็ว ส่วนกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมุ่งรักษา

ความเป็นส่วนตัวและสิทธิของเจ้าของข้อมูล ทำให้ขอบเขตอำนาจของศาลและเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องอยู่ภายใต้การตีความแบบ “ถ่วงดุลสิทธิ” (balancing of rights) ซึ่งพึงอาศัยหลักความได้สัดส่วน ความจำเป็น และความชอบด้วยกฎหมายเป็นเกณฑ์

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังไม่มียุทธวิธีหรือข้อบังคับของกระทรวงยุติธรรมหรือกรมบังคับคดีที่กำหนดแนวทางปฏิบัติด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการบังคับคดีอย่างชัดเจน ส่งผลให้เกิดปัญหาความไม่แน่นอนทางกฎหมาย (legal uncertainty) ว่าการเข้าถึงข้อมูลของเจ้าพนักงานบังคับคดีในแต่ละกรณีอยู่ภายใต้ขอบเขตที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ทั้งนี้ การกำหนดมาตรการภายใน เช่น ระเบียบว่าด้วยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล การจำกัดผู้มีสิทธิเข้าถึง และการบันทึกการเข้าถึงข้อมูล จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการป้องกันการละเมิดสิทธิของลูกหนี้โดยไม่ตั้งใจ

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตอำนาจของศาลและเจ้าพนักงานบังคับคดีในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหนี้ เป็นปัญหาที่สะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับประสานระหว่างกฎหมายว่าด้วยกระบวนการพิจารณาความแพ่งและการบังคับคดี กับกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้ทั้งสองระบบทำงานร่วมกันอย่างสมดุล ศาลควรมีแนวทางออกคำสั่งที่ระบุขอบเขตข้อมูลส่วนบุคคลที่จำเป็นต่อการบังคับคดีอย่างชัดเจน ขณะที่เจ้าพนักงานบังคับคดีควรมีคู่มือปฏิบัติและมาตรการภายในที่สอดคล้องกับหลักของ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เพื่อให้กระบวนการบังคับคดีดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติไว้

3. วิเคราะห์ปัญหาการไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการบังคับคดี

ในกระบวนการบังคับคดีแพ่งภายใต้กฎหมายไทย การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหนี้ เช่น ข้อมูลทรัพย์สิน บัญชีเงินฝาก สิทธิเรียกร้อง หรือข้อมูลรายได้ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถสืบทรัพย์และดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศไทยได้ตรา พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลตามหลักสิทธิมนุษยชนและ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 32 ซึ่งบัญญัติให้บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว ซึ่งปัญหาทางกฎหมายจึงเกิดขึ้นว่า “ในกรณีของการบังคับคดี อะไรคือขอบเขตข้อยกเว้นที่อนุญาตให้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลได้โดยชอบด้วยกฎหมาย” แม้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 จะกำหนดฐานทางกฎหมายสำหรับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ต้องขอความยินยอมไว้ในมาตรา 24 และข้อยกเว้นสำหรับข้อมูลอ่อนไหวตามมาตรา 26 แต่กฎหมายกลับมิได้บัญญัติ “ข้อยกเว้นเฉพาะ” สำหรับกรณีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการบังคับคดีโดยตรง ก่อให้เกิดความไม่ชัดเจนในเชิงหลักการและเชิงปฏิบัติว่า

การเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวของหน่วยงานรัฐหรือเอกชน เช่น ธนาคาร กรมที่ดิน หรือกรมขนส่งทางบก ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

โดยหลักทั่วไป มาตรา 24 (5) แห่ง พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 กำหนดว่า “ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล” สามารถเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลได้โดยไม่ต้องขอความยินยอม หากเป็นการจำเป็นเพื่อการปฏิบัติการกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล หรือเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ในการใช้อำนาจรัฐ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติดังกล่าวเป็นเพียงหลักทั่วไป มิได้ระบุชัดเจนว่า “การบังคับคดี” ถือเป็นภารกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะโดยอัตโนมัติหรือไม่ และหน่วยงานเอกชนผู้ถือครองข้อมูล เช่น ธนาคารพาณิชย์ จะสามารถอ้างข้อยกเว้นนี้ได้หรือไม่เมื่อมีหนังสือขอข้อมูลจากเจ้าพนักงานบังคับคดี

ในขณะที่เกี่ยวพันพระราชบัญญัติการบังคับคดีแพ่ง พุทธศักราช 2562 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะที่ใช้ควบคู่กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก็ไม่ได้กำหนด “บทบัญญัติยกเว้น” ที่ระบุว่าหน่วยงานหรือเอกชนมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหนี้เมื่อได้รับคำร้องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากลูกหนี้ เพียงแต่ระบุในมาตรา 5 ว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจ “สอบถาม ขอ หรือรับข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของลูกหนี้” เท่านั้น โดยมีได้อธิบายขอบเขตข้อมูลหรือวิธีการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระหว่างกระบวนการดังกล่าวอย่างชัดเจน

ช่องว่างทางกฎหมายนี้นำไปสู่ปัญหาในเชิงการตีความและการปฏิบัติ กล่าวคือ

1. หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนผู้ถือข้อมูล มักปฏิเสธที่จะเปิดเผยข้อมูล โดยอ้างอิงว่ากฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไม่มีข้อยกเว้นที่ชัดเจนสำหรับกรณีการบังคับคดี
2. เจ้าพนักงานบังคับคดี ประสบอุปสรรคในการดำเนินการสืบทรัพย์ เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นต่อการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้
3. ศาล ในฐานะผู้มีอำนาจกำกับกับการบังคับคดี ต้องออกหมายบังคับคดีเป็นรายกรณี ซึ่งเพิ่มภาระต่อกระบวนการยุติธรรมและขัดต่อหลักความรวดเร็วในการบังคับคดี

การไม่มีบทบัญญัติยกเว้นที่ชัดเจนในกฎหมายจึงทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสิทธิในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 กับอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามพระราชบัญญัติการบังคับคดีแพ่ง พุทธศักราช 2562 และสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้หลักสิทธิในทรัพย์สินตามมาตรา 37 แห่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ผลลัพธ์คือ การบังคับคดีต้องอาศัย “การตีความกฎหมายแบบถ่วงดุล” ระหว่างสองสิทธิ ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่มั่นคงและขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในแต่ละกรณี

ดังนั้น ปัญหาการไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการบังคับคดีจึงมีผลในสามมิติหลัก ได้แก่

- (1) ความไม่แน่นอนของฐานกฎหมายในการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหนี้

(2) ในทางปฏิบัติ คือ ความล่าช้าและอุปสรรคในการดำเนินการกระบวนการบังคับคดีของเจ้าพนักงาน และ

(3) ในด้านสิทธิมนุษยชน คือ ความเสี่ยงในการละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวของลูกหนี้โดยไม่มีมาตรการคุ้มครองที่ชัดเจน

กล่าวโดยสรุป ปัญหานี้สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการตรา “บทบัญญัติยกเว้นเฉพาะ” ในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หรือการกำหนดระเบียบกระทรวงยุติธรรมหรือระเบียบของกรมบังคับคดีที่ระบุชัดเจนว่า การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการบังคับคดีอยู่ภายใต้ฐานกฎหมายใด ขอบเขตใด และต้องมีมาตรการคุ้มครองใด เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปได้โดยไม่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ และให้สอดคล้องกับหลักนิติรัฐ (Rule of Law) และหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) อันเป็นหลักสากลในระบบกฎหมายไทย

ดังนั้นเมื่อผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาแล้วจึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไข ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

ควรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 24 และ มาตรา 27 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยบัญญัติ “ข้อยกเว้นเฉพาะ” สำหรับกรณีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการบังคับคดี ทั้งในทางแพ่งและทางปกครอง เพื่อให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนผู้ถือครองข้อมูลสามารถดำเนินการได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย โดยมีสาระสำคัญดังนี้

(1) เพิ่มวรรคต่อท้ายในมาตรา 24

“ให้ถือว่า การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อวัตถุประสงค์ในการบังคับคดี โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยการบังคับคดี เป็นการประมวลผลข้อมูลที่จำเป็นเพื่อการปฏิบัติภารกิจตามกฎหมาย และให้ถือเป็นการปฏิบัติภารกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะตามวรรคหนึ่ง ทั้งนี้ ต้องดำเนินการภายใต้หลักความจำเป็น ความได้สัดส่วน และมีมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”

(2) เพิ่มมาตราใหม่ต่อจากมาตรา 27

“มาตรา 27/1 การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการกระบวนการยุติธรรม การบังคับคดี หรือการใช้สิทธิทางศาล ให้กระทำได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล หากการเปิดเผยดังกล่าวเป็นไปตามคำสั่งศาล หมายบังคับคดี หรือหนังสือร้องขอของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามกฎหมาย ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนผู้ถือครองข้อมูลต้องจัดให้มีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล และต้องไม่เปิดเผยข้อมูลเกินกว่าความจำเป็นต่อวัตถุประสงค์ของการบังคับคดี”

การเพิ่มเติมบทบัญญัตินี้ดังกล่าวจะเป็นการกำหนดฐานกฎหมายที่ชัดเจนสำหรับการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการบังคับคดี ซึ่งสอดคล้องกับหลัก “การใช้ข้อมูลโดยชอบด้วยกฎหมาย” (Lawfulness of

Processing) และ “การจำกัดวัตถุประสงค์” (Purpose Limitation) ตามหลักสากลของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

2. ข้อเสนอแนะการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบังคับคดีแพ่ง พุทธศักราช 2562

แม้พระราชบัญญัติการบังคับคดีแพ่ง พุทธศักราช 2562 จะกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจ “สอบถาม ขอ หรือรับข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน” ตามมาตรา 5 แต่บทบัญญัติดังกล่าว ยังไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับ “ขอบเขตของข้อมูลส่วนบุคคลที่สามารถเข้าถึงได้” และ “มาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล” จึงควรมีการเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

(1) แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 5

“ในกรณีที่การสอบถาม ขอ หรือรับข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ต้องมีการเข้าถึงหรือใช้ข้อมูลส่วนบุคคล ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการภายใต้หลักเกณฑ์และวิธีการตามที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยต้องคำนึงถึงหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และดำเนินการเท่าที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบังคับคดี”

(2) เพิ่มบทบัญญัติมาตราใหม่ต่อจากมาตรา 6

“มาตรา 6/1 การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี หน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดี ให้ถือว่าเป็นการเปิดเผยโดยชอบด้วยกฎหมาย ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ทั้งนี้ หน่วยงานผู้เปิดเผยต้องเก็บรักษาและใช้ข้อมูลนั้นเท่าที่จำเป็น และต้องจัดให้มีมาตรการคุ้มครองข้อมูลตามหลักความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล”

การเพิ่มเติมบทบัญญัตินี้จะทำให้การบังคับคดีมีกรอบทางกฎหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งในด้านอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีและความรับผิดชอบของหน่วยงานผู้ถือข้อมูล

3. ข้อเสนอแนะในการตรากฎกระทรวงตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

เพื่อให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นรูปธรรม ควรมีกฎกระทรวงออกตามความในมาตรา 37 และมาตรา 40 แห่ง พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เพื่อกำหนด “หลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรการในการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการบังคับคดี” โดยมีสาระสำคัญดังนี้

- กำหนดประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลที่สามารถใช้ได้ เช่น ข้อมูลบัตรประจำตัวประชาชน ข้อมูลที่อยู่ ข้อมูลบัญชีเงินฝาก ข้อมูลกรรมสิทธิ์ในที่ดิน หรือข้อมูลสิทธิเรียกร้อง
- กำหนดวิธีการขอและเปิดเผยข้อมูลระหว่างหน่วยงานของรัฐ เช่น การร้องขอผ่านหนังสือราชการ การตรวจสอบหมายบังคับคดี และการบันทึกการเข้าถึงข้อมูล (Audit Trail)
- กำหนดมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล (Data Security Measures) และระยะเวลาในการเก็บรักษาข้อมูล

- กำหนดบทลงโทษทางวินัยหรือทางปกครองสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบังคับคดี

4. ข้อเสนอแนะในการออกระเบียบของกระทรวงยุติธรรมและกรมบังคับคดี

ควรจัดทำ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการปฏิบัติราชการของกรมบังคับคดี พ.ศ. เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยมีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้

- การจำกัดขอบเขตข้อมูลที่สามารถขอได้จากหน่วยงานภายนอก
- ขั้นตอนการขอข้อมูลจากธนาคารพาณิชย์ กรมที่ดิน และหน่วยงานรัฐอื่น โดยอาศัยหมายบังคับคดีหรือคำสั่งศาล
- วิธีการบันทึกและเก็บรักษาข้อมูลที่ได้จากการสืบทรัพย์ เพื่อให้ตรวจสอบย้อนหลังได้
- การอบรมและสร้างความรู้แก่เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562
- การจัดตั้ง “คณะกรรมการกำกับดูแลการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลในการบังคับคดี” ภายในกรมบังคับคดี เพื่อกำหนดมาตรฐานและตรวจสอบการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย

5. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐ

รัฐบาลควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้ง “ระบบข้อมูลกลางเพื่อการบังคับคดีแพ่ง” (Civil Enforcement Data Integration System) ภายใต้ความรับผิดชอบของ กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม โดยต้องออกแบบให้สอดคล้องกับมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และอยู่ภายใต้การกำกับของ คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ตามมาตรา 16 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว เพื่อให้การเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นไปอย่างถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ และลดความเสี่ยงในการละเมิดสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าควรจัดตั้ง “กรมบังคับคดี” เป็นหน่วยงานที่รวบรวมข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสมากร้องขอให้กรมบังคับคดีสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ให้แก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้ เมื่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาร้องขอ เพื่อให้กระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินเพื่อการบังคับคดีเป็นไปอย่างสะดวกและไม่ติดขัด อีกทั้งยังลดการเกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอีกด้วย การปรับปรุงกฎหมายในประเด็นนี้ไม่เพียงแต่มีความจำเป็นต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการบังคับคดีเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการสร้าง “สมดุลระหว่างสิทธิในทรัพย์สินกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคล” ภายใต้กรอบของหลักนิติรัฐ (Rule of Law) และหลักสิทธิมนุษยชน (Human Rights) การตรา “ข้อยกเว้นเฉพาะเพื่อการบังคับคดี” ในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ควบคู่กับการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการบังคับคดีแพ่ง พุทธศักราช 2562 และการตรา “ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วย

การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการบังคับคดี” จะทำให้ประเทศไทยมีระบบกฎหมายที่ทั้ง “คุ้มครองสิทธิ” และ “บังคับใช้ได้จริง” อย่างสมดุลและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กรมบังคับคดี. (2561). *ความรู้เกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง*. กรุงเทพฯ: กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม.

จิตรภัทร พัฒนจักร. (2565). "ข้อมูลส่วนบุคคลกับกระบวนการบังคับคดี." *วารสารกฎหมายและการเมือง*, 8(2), หน้า 117.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

จิตรภัทร พัฒนจักร. (2565). "ข้อมูลส่วนบุคคลกับกระบวนการบังคับคดี." *วารสารกฎหมายและการเมือง*, 8(2), หน้า 117.

กิตติศักดิ์ ปรัตติ, *กฎหมายว่าด้วยข้อมูลส่วนบุคคล* (กทม.: วิญญูชน, 2565), หน้า 82–83.

วิชาญ กิตติรัตนพันธ์, *ปัญหาของมาตรการการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษา* (ปริญาคุณฐิบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564), หน้า 45–46.